

ТОЙ, ХТО РАНКАМ КАВУ П'Е...

Жнівень багаты на святы — не толькі для газеты «Звязда», але і для нашай сям'і.

Адно з такіх свят — гадавіна вяселля. Мы адзначаем яе 10 жніўня, бо некалі менавіта ў гэты дзень атрымалі два вельмі важныя дакументы: афіцыйнае «Пасведчанне аб шлюб» і, вядома ж, неафіцыйную «Канстытуцыю правоў і абавязкаў сужэнцаў», якую спецыяльна для нас падрыхтавалі крэатыўныя госці.

Каюся, праз некалькі гадоў пасля вяселля гэты дакумент нейкім чынам апынуўся на антрэсолях і, мусіць, яшчэ доўга там бы ляжаў, калі б не нашы падрослыя сыны. Старэйшы з іх на той час ужо быў школьнікам і што такое Канстытуцыя, вядома ж, ведаў. З яго «падачы» і малодшыя да «асноўнага закона» аднесліся з усёй сур'ёзнасцю.

У прыватнасці, першы артыкул, у якім гаворка ішла пра тое, што муж і жонка маюць права злучыць свае лёсы, стварыць узорную сям'ю і берагчы яе як зрэнку вока, быў прыняты нашымі дзецьмі аднагалосна і ў першым чытанні (гэтак жа як і артыкулы 2, 3 і 4).

Гарачае абмеркаванне выклікала хіба першая частка артыкула 5: «Муж абавязаны кожную раніцу падаваць жонцы ў ложка каву...»

Гэтага нашы дзеці тады не назіралі, і таму, заўважаюшы парушэнне, вырашылі аднавіць вяршэнства закона. Для гэтага раніцай наступнага дня, калі дзень толькі пачынаўся, усе тры нашыя малых забеглі ў спальню з крыкам: «Мама, не ўставай!.. Ты не маеш права! Тата яшчэ каву ў пасцель не падаў!»

Нам бы тут пасмяяцца ды адправіць сыноў дасыпаць, але ж з нашымі дзецьмі гэты «нумар» не пройдзе: яны прывыклі любую справу даводзіць да канца.

А таму ў наступныя хвілін 20 у доме было, можна сказаць, нечуваннае: мой муж на кухні варыў мне каву, я «валялася» ў пасцелі, з хлява падала голас галодная скаціна, а каля ложка, на варце, стаялі дзеці, бо закон ёсць закон (тым больш — асноўны!) і парушаць яго ніхто не мае права...

У выніку 10 жніўня і штогод мы з мужам (як запісана ў артыкуле 9 той самай «Канстытуцыі правоў і абавязкаў сужэнцаў») адзначаем чарговае вяселле.

Шлюб нашаму, вядома ж, не сто гадоў, як газеце «Звязда», але ўсе яны нашы — сумесныя і дарагія... У тым ліку — успамінамі.

Дарэчы, некалі «гуляла» папулярнае двухрадоўе:

*Тот, хто кофе утром пьёт,
Целый день не устаёт!*

Дык на беларускую мову яго нехта пераклаў так:

*Той, хто ўранні каву п'е,
Цэлы дзень не ўстае.*

Гэта, праўда, не пра мяне.

Валянціна П.,
Лагойскі раён.

А НЕ ШКОДЗЫ!

...Атрымала бабка Дарка
Неяк раз гуманітарку:
Хустку, кофту, рукавіцы
І з кішэнямі спадніцу.
Яна рукі туды шух —
Заняло бабুলі дух:
У кішэні там... кішэнька,
А ў ёй — паперак жменка.
Быццам грошы?
Баба рада...

Але ж трэба і парада.
Да сястрыцы: «Глянь хутчэй,
Што прыслаў мне багацей!»
Дзе сястрыца, там і муж,
Баксы ўбачыў — стаў нядуж:
Глянучы грошы на святло,
Палічыў: «Паперак — сто!
Ёсць што скласці ў рукавіцу
Ды засунуць за бажніцу...
Багацейкаю ты стала,
Трэба, каб пачаставала:
Не забылася, дзе крама?»
Мар'я з ёй пайшла таксама...

У гэты час яе Хвядос
За бажніцу ўсунуў нос:
Дзесьцяць соценных узяў,
А дзясятчак — паклаў:
Ведаў гэты аббок,
Што ў швагеркі дрэнны зрок.
А назаўтра кажа: «Мар'я,
Нешта сёння хмарыць зрання
З'езджу, мусіць, я у горад,
Вырву зуб карэны хворы...»
Сам жа з думкай — трэба так:
Грошы здаць у добры банк.
Там працэнтаў набяжыць,
Можна жыць і не тужыць...
У тым банку ўсё прыстойна,
І трымаўся ён дастойна...
Але ж з нейкае прычыны
Твар змяніўся у дзясучыны.
Й... закруцілася усё:
Узялі Хвездзку за крысё,
І пад ручкі, і ў пакой
Допыт чынаць талакой:
Грошы хто надрукаваў?
І не хлусь, што ў банку ўзяў!
Няма як дзяску маўчаць:
Трэба праўду адкрываць...
Трэба ехаць да Адаркі
Па «сляды» гуманітаркі.
Тая ўсё ім расказала,
Падарункі паказала...

Але швагра ўсё ж судзілі,
Нават тэрмін уляпілі:
Не палезе за бажніцу,
Каб разжыцца на дурніцу.
Любоў Чыгрынава,
г. Мінск.

БЕЗ ЛІШНІХ СЛЁЗ

Амаль усюды я размаўляю на роднай мове і тым самым калі не даказваю, то хоць паказваю, што ў Беларусі, як і ў іншых краінах, яна ёсць — адметная, багатая, прыгожая.

г. Мінск.

БЕЗ ЛІШНІХ СЛЁЗ

Амаль усюды я размаўляю на роднай мове і тым самым калі не даказваю, то хоць паказваю, што ў Беларусі, як і ў іншых краінах, яна ёсць — адметная, багатая, прыгожая.

А рэакцыя на яе розная. У нашай краме на рэшту, калі дробных грошай няма, мне прапануюць *запалкі* (а ўсім іншым *спічкі*); нехта кажа ўслед, што я бэнээфайка, іншыя — што настаўніца беларускай мовы (як быццам, яны цяпер размаўляюць на ёй — паза «межамі» ўрокаў)... Яшчэ адзін дзядзька сказаў, што мову не любіць. «А дзядоў сваіх ты «любіш»? — спытала ў яго я. — Яны ж па-беларуску размаўлялі...»

Неяк вясной яшчэ на базары была, блузку выбіраючы — да розных прыглядалася, пра нешта пыталася, мерала...

Дык прадавачка мне скідку зрабіла — з удзячнасці за маю беларускую (яна так і сказала), папрасіла прыходзіць яшчэ. Атрымалася, што выгадна ведаць мову!

І не толькі з-за зніжка. Надвор'е неяк было — добры гаспадар сабаку не выпусціць, а я зноў на той самы рынак панеслася. Бачу, дзве прадавачкі свае тавары «ахоўваюць» (нічога ніхто не купляе). Так што мерзнуць яны ды гамонку вядуць. «*И когда ж это потеплеет?*» — пытаецца першая. — «*Я по радио слышала: «у нядзелю», — цытуе нейкага дыктара другая. — «Это что — ещё целую неделю ждать?!»*

Альбо вось яшчэ эпізод. Прыяцелька мяне ў сведкі запрасіла (звычайная грамадзянская справа — аб прызнанні права на спадчыну). Я згадзілася, хоць па шчырасці і страшнавата было, бо тая ісціца казалася, што судзіць яе — проста звер: слова не дае сказаць. (Жанчына гэта, я ведаю, ледзь што — у слёзы... Можна, ён ёй плакаць не даваў?)... Да таго ж прозвішча ў судзі — тутэйшае, беларускае, на «чук» канчаецца. Значыць свой, думаю, з палешукоў, павінен быць чалавекам...

І вось ідзе той суд. Выклікаюць. Згодна з працэдурай — называю сябе (прозвішча, імя, імя па бацьку... Вядома ж, па-беларуску), клянуся «гаварыць праўду і толькі праўду»...

«Звер» той, бачу, адразу ж адраваўся ад сваіх папер, глядзіць на мяне пільна-пільненька і розныя пытанні задаваць пачынае (мне падалося, што асобныя з іх і не па справе былі, ён проста мову з мяне «выцягваў»).

Але ж урэшце з усёй прыязнасцю сказаў: «Дзякуй. Вы свабодная».

Ну я і пайшла.

А ўвечары тая прыяцелька ў хаце з'явілася. Расказала, што пасля нашай размовы судзіць — як падмянілі: такі ветлівы стаў, хоць да раны прыкладвай! Пра мяне распытваў: хто я такая, адкуль родам, ці заўсёды па-беларуску гавару?

Але ж галоўнае — вынік: той суд без лішніх слёз прызнаў правы на маёмасць за маёй прыяцелькай!

Я парадавалася — і за яе, і за судзі. Яму па жыцці, відаць, таксама роднай мовы бракуе. А я не паспела сказаць, каб «Звязду» сабе выпісаў.

Соф'я Кусянкова,
в. Лучын, Рагачоўскі раён.

**Рубрыку вядзе
Валянціна ДОЎНАР.**

dounar@zviazda.by

P.S. Калі ў вашым жыцці таксама здаралася нешта цікавае, недарэчнае, смешнае, нечаканае, павучальнае, калі ласка, пішыце!

Нагадаем, што праўдзівыя гісторыі ад сваіх чытачоў «Звязда» не проста друкуе, а праводзіць конкурс на самую лепшую. Гэта значыць, што ў канцы года журы (стаць сябрам яго можа кожны ахвотны) перачытае усё надрукаванае і вызначыць пераможцаў.
Магчыма, ім будзеце вы?

■ Так ці не

Пра мабільныя праграмы і харошанькіх дзясучатак

Сёння, напярэдадні вялікага свята для ўсіх, хто ўжывае ў сваім пісьмовым маўленні беларускую мову, мы надумалі звярнуцца да тыповых памылак і стылістычных «непажаданасцяў», што сустракаюцца ў сучасных тэкстах. Такім чынам мы хацелі б далучыцца да распаўсюджвання пісьменнасці да Дня беларускай пісьменнасці. Што ж, пачынаем!

Часта ў аўтараў праблемы ўзнікаюць там, дзе гаворка ідзе пра ўжыванне слова ў неўласцівым яму значэнні. Возьмем, напрыклад, пару **аказацца і апынуцца**. З першым з гэтых дзеясловаў можна скласці сказ і аб прасторавых перамяшчэннях («Ён аказаўся ў Мінску выпадкова»), і пра тое, кім нехта з'яўляецца ў сапраўднасці («Яны аказаліся здраднікамі»). З **апынуцца** ж казавы другога тыпу ўтвараць нельга. Няможна, напрыклад, напісаць «Яна апынулася прыгажуняй».

Са словам **увага** звычайна ўжываюцца дзеясловы **ўдзяляць, аддаваць**. Але часамі можна пабачыць у пары з ім слова **надаваць**. **Надаваць вялікую ўвагу чаму-небудзь** — гэта, безумоўна, няправільная канструкцыя, слова надаваць ніколі не ўжывалася ў такім значэнні.

Калі крыху закрунуць тут тэрміналогію, то варта, напэўна, спыніцца на адной з найсучаснейшых яе галін, якой з'яўляецца камп'ютарная сфера. У ёй таксама ёсць словы, што ўжываюцца ў значэннях, у якіх іх выкарыстоўваць непажадана. Напрыклад, часта можна прачытаць: **мабільнае прыкладанне** або **мабільны дадатак**. Тут і **прыкладанне**, і **дадатак** ужыты пад уплывам рускага **приложение**. Па-беларуску ні адно, ні другое не маюць таго значэння, якое дазваляе рускаму **приложению** перадаваць англійскае **application**. Таму лепш выкарыстоўваць звычайнае слова **праграма**: **мабільная праграма, спампаваць праграму на тэлефон**.

Вяртаючыся да агульнай лексікі, можна падаць прыклад неабгрунтаванага запазычання. Сёння словам **распавядаць** сталі скрозь змяняць адвечнае беларускае **расказваць**. Магчыма, такім чынам спрабуюць надаць тэксту больш «беларускасці», але гэта, відаць, не самы лепшы спосаб. Распавядаць — выразны ўкраінізм, які пачаў пранікаць у нашу мову параўнальна нядаўна. Таму не варта ўжываць яго як асноўны варыянт. Якуб Колас казаў, што «...перад увядзеннем кожнага новага слова трэба добра абшарыць кішэні свае памяці, перагледзець слоўнікавыя і фальклорныя крыніцы, прыслухацца да жывой гаворкі — а можа і знойдзецца якраз тое, што неабходна». Як бачым, у нашым выпадку не трэба доўга шукаць: **расказваць, апавядаць, паведамляць**. Дык ужывайма беларускае!

Свае тыповыя памылкі ёсць і ў сферы граматычных формаў. Адна з самых частых — выкарыстанне формы вышэйшай ступені параўнання прыметнікаў у значэнні найвышэйшай. Напрыклад, пішуць: **намінацыя «Лепшы фільм года»**. Такая фраза супярэчыць граматычнаму ладу беларускай мовы. **Лепшым** можа быць толькі нешта пры параўнанні з чымсьці другім: **гэтая экранізацыя лепшая за папярэднюю**. Калі ж мы гаворым пра тое, што з'яўляецца лепшым за ўсіх астатніх «прэтэндэнтаў», то павінны ўжываць форму найвышэйшай ступені: **намінацыя «Найлепшы фільм года»**. Формы найвышэйшай ступені параўнання могуць утварацца і са словам **самы**: **не лепшыя людзі краіны, а самыя лепшыя людзі краіны**.

Такія звычайныя і знаёмыя ўсім словы, як **дзясучына** і **дзясучынка**, таксама, як ні дзіўна, праблемныя ў плане граматыкі. А менавіта — з пункту гледжання іх ужывання ў множным ліку. Рэч у тым, што гэтыя назоўнікі маюць асаблівыя формы, у якіх яны ўжываюцца з лічэбнікамі 2, 3 і 4: дзве дзясучыны, чатыры дзясучынікі. Часам у такім выглядзе гэтыя словы пішуць і тады, калі лічэбнікаў 2, 3, 4 няма: усе дзясучыны з нашай групы. Аднак, калі названыя лічэбнікі адсутнічаюць, правільнымі будуць толькі формы дзясучаты, дзясучаткі: **за партамі сядзелі харошанькія дзясучаткі, усе мае знаёмыя дзясучаты**.

Ну і пад канец варта закрунуць сінтаксіс.

Нярэдка сёння можна прачытаць, як нехта «пайшоў за прадуктамі» або «звярнуўся за дапамогай». На жаль, такія фразы нельга лічыць пабудаванымі згодна з заканамернасцямі беларускай мовы. У ёй, калі гаворка ідзе пра аб'ект, які з'яўляецца мэтай дзеяння, звычайна ўжываецца прыназоўнік **па**: **звярнуўся па дапамогу, паехаў па канцтавары**. Калі ж нехта ідзе туды, дзе той самы «аб'ект» расце і яго яшчэ трэба сабраць (або вывудзіць — рыбу), то апісваюць гэта з дапамогай прыназоўніка **у**: **Пайсці ў рыбы ці ў тую ж рыбу, // Або паехаць у слябіу // Ці ў млын малоць на хлеб збажынку — // Усё гэта квапіла хлапчынку (Якуб Колас. «Новая зямля»).**

Адзначаючы пэўную колькасць кагосьці ці чагосьці, звычайна пішам: больш за 150 чалавек, менш за 10 удзельнікаў. І часцей за ўсё памылкі тут не ўзнікае. Тым не менш ёсць выпадкі, у якіх прыназоўнік **за** ўжываць нельга. Такое здараецца, калі назоўнік трэба паставіць, скажам, у творны ці месны склон: пытанні былі зададзены больш ... 150 настаўнікамі. Як відаць, **за** тут ужыць нельга (будзе чытацца: **пытанні былі зададзены больш за ста п'яцідзясятую настаўнікамі**). Тады на дапамогу прыходзяць злучнікі **як** і **чым**: **шматдзетныя сем'і тут жывуць у больш як 200 будынках, запаведнік населены больш чым 60 відамі чырванакніжнікаў**

■ Ну і ну!

ІНВАЛІД ВЫКРАЎ ТЭЛЕФОН,

збіўшы пры гэтым пацярпелага кіем

У Маскоўскае РУУС сталіцы звярнуўся жыхар гарпасёлка Мір Гродзенскай вобласці з заявай аб тым, што невядомы мужчына адкрыта з ужываннем гвалту выкраў у яго мабільны тэлефон.

Пацярпелы расказаў, што накіроўваўся на вакзал, каб паехаць дадому. Калі ён выйшаў з аўтобуса на прыпыначным пункце на вуліцы Бабруйскай, услед за ім з аўтобуса выйшаў мужчына і стаў наносіць яму ўдары па галаве кіем. Пасля чаго выхапіў з нагруднай кішэні кашулі мабільны тэлефон і сышоў.

Выкрадзены тэлефон зламаны здаў у ламбард, а пасля быў затрыманы супрацоўнікамі крымінальнага вышуку Маскоўскага РУУС. 47-гадовы мужчына з'яўляецца інвалідам другой групы і раней прыцягваўся да крымінальнай адказнасці за крадзяжы і рабаванне. Цяпер яму пагражае пакаранне ў выглядзе абмежавання волі на тэрмін да пяці гадоў або пазбаўленне волі на тэрмін ад двух да шасці гадоў.

Сяргей РАСОЛЬКА. rs@zviazda.by